

Formandberetning på generalforsamlingen den 10. maj 1999

På sidste generalforsamling skiftede Historisk Samfund formand efter at fhv. amtsdirektør Ernst Verwohlt havde været på posten i 25 år. På den baggrund er det med nogen ydmyghed jeg efter det første år - nærmest på prøve - aflægger formandsberetning.

Året 1998-99 har også på mange andre områder været skelsættende. Ved et, synes jeg glimrende samarbejde lykkedes det en del af bestyrelsen med et stort antal forfattere at producere en årbog for 1998 på 200 sider. Denne årbog har form af et festskrift til Verwohlts 75-årsdag og som en markering af de 25 års formandsskab. Dette til trods for at samme formand havde maget det så, at der ikke behøvedes at tænke på årsskrifter lige med det samme, da Roskilde Bys Historie bind 2 og 3 var på trapperne og skulle udgøre det for årsskrifter for 1998 og 1999. Nu bliver de så i stedet årsskrifter for 1999 og 2000. Mange medlemmer har allerede benyttet sig af muligheden for afhentning af de to bøger på et af amtets museer. Bestyrelsen er museerne i Jyllinge, Greve og Køge og så selvfølgelig her i Roskilde megen tak skyldig, for at dette arrangement har kunnet lade sig gøre. En udsendelse med posten ville ruinere Samfundet og de resterende eller omtrent halvdelen bliver derfor nu udsendt pr. efterkrav.

De to bind er skrevet af de førende kræfter med særlig kendskab til Roskildes Historie indenfor perioderne fra 1536 til 1850 og 1850 til 1970. Der bringes her meget nyt og spændende stof i en, synes jeg, redaktionel og bogteknisk meget smuk udgivelse. Redaktionen bestående af Mette Høj og Frank Birkebæk fra Roskilde Museum og Ernst Verwohlt har gjort et godt stykke arbejde, som de skal have mange tak for.

For udgivelsen af bøgerne står Roskilde Museums Forlag og Historisk Samfund for Roskilde Amt og det er naturligvis kun med solid støtte fra en række institutioner og fonde, at det overhovedet har kunnet lade sig gøre. Værket

skulle derfor gerne blive en "sællert", da vi derigennem vil kunne få midler til yderligere publikationsvirksomhed. En rar sideeffekt er imidlertid, at Historisk Samfund har fået et stort antal nye medlemmer, som jo så desværre ikke bliver købere til bøgerne.

På den anden side er der jo så mange flere, der vil kunne se mulighederne for en virkelig god julegave.

Det blev i 1998 en meget sen "sommerudflugt" den 31. oktober, men emnet - Københavns besættelse i historisk belystning - og ekskursionslederen *orlogskaptajn Peter Thorning Christensen* bortvejrede alle betænkeligheder m.h.t. vejr og komfort. Det blev en utrolig spændende tur, hvor en mængde - for de fleste af os ukendte anlæg og finurligheder ved Københavns forsvar - blev præsenteret klart og forståeligt.

Vi lærte her et nyt udtryk, hvilket jeg som geolog bed særligt mærke i, nemlig "parcelhuslava" om vore villakvarterer, der jo - må det indrømmes - som et lag i landskabet i dag slører de militære anlæg.

På sidste generalforsamling var det ledsagende foredrag ved *universitetslektor, dr.phil. Niels Lund, Historisk Institut ved Københavns Universitet* med den spændende titel: Harald Blåtands død og hans begravelse i Roskilde. Foredraget var aktualiseret af foredragsholderens nys udkomne bog om emnet, hvor der rejses afgørende tvivl om hvorvidt Harald overhovedet blev begravet i Roskilde, således som hævdet af Adam af Bremen.

På det ordinære møde den 25. november fortalte *Ph.d. Else Hansen, Roskilde Universitetscenter*, om problemerne med at skrive samtidshistorie. Dette skete på baggrund af Else Hansens meget omtalte bog *En KORAL i tidens strøm - RUC 1972-1997*.

Den 24. februar afholdtes ordinært møde med lederen af Nationalmuseets Naturvidenskabelige Undersøgelser, *professor Bent Aabye* som foredragsholder. Bent Aabye fortalte om naturvidenskabelige metoders anvendelse i arkæologi og historieforskning og kom ind på det landsomfattende projekt 'flora og fortid', der omfatter undersøgelser af landskabets udvikling og udseende under indflydelse af skiftende tiders bebyggelse og udnyttelse af naturens ressourcer. Roskilde-egnen spiller en særlig rolle i projektet, idet Gundsø Sø med omgivelser er udvalgt som repræsen-

tativ for et område, der arkiverer vidnesbyrd om et åbent landbrugsland og Avnsø er udvalgt repræsenterende et skovområde på øerne.

Foruden Historisk Samfunds egne foredragsaftener har medlemmerne i det forløbne år også haft lejlighed til at deltage i Folkeuniversitetets kurser, nu ikke mere gratis, men dog til favørpris. Det er mit indtryk, at en del på trods heraf har benyttet sig af tilbudet. Gratis var dog Claus Bjørns foredragsrække om Grundloven, der var støttet af Kulturministeriet.

Hertil kommer, at Historisk Samfund fra og med i år indgår i et samarbejde med Roskilde Museumsforening, således, at der i fremtiden informeres om de respektive foreningers møder i udsendelserne og at medlemmerne herefter har adgang til den anden forenings ordinære møder, men naturligvis ikke til generalforsamlingerne. I anledning af dette samarbejde er det iøvrigt afsløret, at ca. en trediedel af Historisk Samfunds medlemmer også er medlem af Museumsforeningen (ca. 130).

Året 1999 er Middelalderår og der er ved mødet her mulighed for at tilegne sig et program over de mange hundrede aktiviteter der finder sted rundt om på landets museer og andre kulturelle institutioner og organisationer. Som meddelt i mødeudsendelsen agter Historisk Samfund også at markere Middelalderåret. Det vil ske ved en nyskabelse, hvor vi agter at afholde en slags symposium, hvor vi på et heldagsmøde vil søge at få en række specialister til at forelægge emner fra Roskilde-områdets Middelalder og Middelalderen i det hele taget. Vi har i forvejen i årenes løb nok haft en vis overvægt af emner omkring Middelalderen, men det kunne være spændende om vi på et sådant møde måske kunne nå lidt videre i retning af syntheser på dette område.

Det har været antydnet, at Historisk Samfund for Roskilde Amt mere var en Roskilde forening end som navnet lyder - en amtslig forening. For at be- eller afkræfte dette udsagn har jeg foretaget en optælling af medlemmerne efter postnumre. Af de 440 medlemmer er

58 % fra Roskilde med omliggende byer (Svogerslev, Vindinge, Tune, Ågerup)

22 % fra Roskilde amt iøvrigt

12 % fra Københavns Amt (herunder en række institutio-
ner)

8 % fra Sjælland iøvrigt og det resterende land (een fra ud-
landet)

På trods af den store Roskilde andel, mener jeg dog at man
stadig med god ret kan tale om en amtsforening.

I årets løb er et af Historisk Samfunds mest farverige
medlemmer - fhv. overinspektør ved Nationalmuseet Hans
Stiesdal - afgået ved døden. Hans var til sin død medlem af
bestyrelsen og altid villig til at stille sin store viden tilrådigh-
hed ved foredrag og på ekskursioner. Hans Stiesdal hørte
til de sjældne universelle fagfolk, både historiker og arkæo-
log og specialist med de mest finurlige specialer som vand-
møller og tårnure. Det sidste skriftlige arbejde fra Hans
Stiesdals hånd blev publiceret i sidste årbog fra Historisk
Samfund og omhandlede tårnuret på Roskilde Rådhus - St.
Laurentii Kirke tårn. På mødet den 25. november mindedes
forsamlingen Hans Stiesdal.

Ved valget til bestyrelsen indvalgte museumsinspektør
Michael Teisen, Køge.

Erling Bondesen

Formandsberetning på generalforsamlingen den 22. maj 2000

Året 1999 - 2000 var for Historisk Samfund egentlig et normalt arbejdsår, som dog alligevel havde sit særlige forløb. Med hensyn til Samfundets aktiviteter var året normalt med to møder i efteråret og to i foråret, hvoraf det ene med generalforsamling.

På sidste års generalforsamling talte *museumsinspektør dr. phil. Erland Porsmose, Kerteminde Museum*, om "Historien i landskabet" et spændende og utraditionelt syn på Danmørk, der er fremstået af Erland Porsmoses mangeårige forskning i historisk kartografi.

Den traditionelle sommertur gik til Køge, hvor *museumsinspektør Ulla Fraes Rasmussen, Køge Museum*, var guide i det middelalderlige Køge. Den lokale slagters overdådige smørrebrød indtoges i Køge Museums stemningsfulde gårdhave. På turen til Køge kørtes gennem Hedelands grusgrave, Tune og Karlstrup hvor Hedens kulturhistoriske aspekter berørtes. På vejen hjem besøgte Vallø og vi kørte langs Køge Å til Kimmerslev kirke og videre gennem amtets skovland tilbage til Roskilde.

1999 var middelalderåret, hvor der over hele landet var arrangeret særlige middelalderudstillinger og forskellige tema-aktiviteter om middelalderen. Historisk Samfunds bidrag hertil var mødet den 19. oktober, hvor *museumsinspektør Niels Engberg, Nationalmuseet*, talte om den "farverige middelalder", titlen på Nationalmuseets bidrag til middelalderåret, som Niels Engberg havde været hovedansvarlig for. Udstilling og foredrag illustrerede den moderne opfattelse af middelalderen, der bygger på de seneste årtiers forskningsresultater i ikke mindst den mere materielle kulturhistorie.

Det sene efterårsmøde afholdtes for en gang skyld ikke i Amtsgårdens auditorium, men var henlagt til Roskilde Domkirke, hvor *Domkirkemuseets inspektør, Anette Kruse*, fortalte om domkirken som historisk monument og hvor der blev lejlighed til at bese domkirkemuseet. Mødet var så

velbesøgt, at deltagerne måtte fordeles på to hold, idet der - af hensyn til kongesøjlen bærestyrke - kun må komme 50 personer af gangen i museet, der jo er beliggende oven på Chr. 1. kapel i Hellig Trekongers kapel og hvis gulv hovedsagelig understøttes af søjlen.

Nytåret havde jo på grund af sin numeriske skønhed sit ganske særlig festlige forløb og det var derfor naturligt, at det nye årtusinds første møde i Historisk Samfund, den 27. marts, kom til at beskæftige sig med vor tidsregning og de systemer for tidsmåling der ligger til grund herfor. *Historisk Samfunds formand, professor Erling Bondesen*, gav en oversigt over den historiske baggrund for forskellige kalendere og redegjorde for de afvigelser, der gør at hverken datoerne og dermed årsskiftet eller årstallene er særligt nøjagtige i forhold til det tidsforløb - den historiske tid - de faktisk signalerer. Ved dette årtusindskifte var der spået og frygtet katastrofale tilstande, når vores computerbaserede samfund skulle passere ind i det nye år. På lignende måde var det ved det første årtusindskifte og aftenens andet foredrag ved *professor Brian McGuire, Roskilde Universitetscenter*, beskæftigede sig med dommedagsvisioner eller måske snarere mangelen herpå ved det første årtusindskifte.

Historisk Samfund har indgået den aftale med Roskilde Museumsforening, der i parentes bemærket har 800 medlemmer, om at de to foreningers medlemmer - der er mange der er medlem begge steder - vederlagsfrit kan deltage i de ordinære mødeaftener. Ordningen gælder således ikke de respektive foreningers sommerture (der ville så i givet fald kunne komme alt for mange til at turene ville være praktisk gennemførlige) og generalforsamlingerne. Ordningen har medført at der til de seneste mødeaftener i Historisk Samfund har været over dobbelt så mange som "normalt" og auditoriet har været næsten fyldt. Historisk Samfunds medlemmer har i år haft lejlighed til at overvære et foredrag af navneforskeren dr.phil, Bent Jørgensen om stedsnavne i Roskilde området.

I samarbejde med Folkeuniversitetet i Roskilde har Historisk Samfund kunnet tilbyde medlemmerne deltagelse til reduceret pris i Folkeuniversitetets kursus "Nyt Fra Middelalderen". Kursus løb over 5 aftener med fem forskellige foredragsholdere - alle fremstående middelalderforskere.

Bestyrelsen anser publikationsvirksomheden som Historisk Samfunds vigtigste, ikke mindst fordi den er den af vores aktiviteter der sætter sig blivende spor. De sidste to bind af trebindsværket *Roskilde Bys Historie* udgjorde det for årsskriftet for 1999 (perioden 1536 - 1850) og for 2000 (perioden 1850-1970) altså denne beretningsperiode. Bøgerne er nu distribueret til alle medlemmer - en proces der blev langvarig, men som billiggjordes gennem medlemmernes personlige afhentning på amtets museer. Jeg skal her rette en tak til museerne i Jyllinge, Greve, Roskilde og Køge for vederlagsfrit at have administreret denne afhentningsordning.

De to smukke bind har fået en god modtagelse med fine anmeldelser og har solgt godt således, at den økonomiske side af udgivelsen nu er helt sikret. For fremtiden vil der således her foreligge en - ganske vist mindre - indtægt til Historisk Samfunds fortsatte publikationsvirksomhed.

Bestyrelsen har besluttet, at der med årsskriftet 2001 vil komme til at foreligge et nyt lay-out og format, som i højere grad møder de muligheder en direkte computer-redigeret tekst giver og ligeledes de hermed øgede illustrationsmuligheder. Det ligger ligeledes i kortene, at de fremtidige årsskrifter i nok så høj grad vil blive tematiserede, således som vi allerede i 90'erne praktiserede det med "Besættelsestiden i Roskilde", "De unge jøder i Roskilde Amt 1933 - 1943" og "Musik i Roskilde - fra jødeharpe til festival". Det kan allerede afsløres, at årsskriftet 2001 vil omhandle den katolske menighed i Roskilde amt, en udgivelse i anledning af 100-året for dens etablering i Roskilde. Det er ligeledes besluttet, at der i løbet af 2001 skal udkomme et opdateret register over alle Historisk Samfunds udgivelser.

Ved mødeindkaldelsen til sidste års generalforsamling tillod formanden sig at anbringe Roskilde Amts våbenskjold på papiret. Dette medførte en dræbende kritik fra den tidligere formand - der i parentes bemærket er heraldiker. Utilbørlig brug af andre ridders skjolde kunne hjemkalde endog meget hårde straffe. Fadæsen iværksatte imidlertid en proces, der førte til at den svenske heraldiker J.Raneke tegnede et våbenskjold til Historisk Samfund, der nu i modificeret sort/hvid udgave med et navnebælte ved Ernst Verwohlt vil komme til at pryde Historisk Samfunds brevpapir. Verwohlt skal have tak for sin indsats på dette

område, som han mærkeligt nok ikke i sin 25-årige formandsperiode fik realiseret.

Sluttelig skal jeg rette en tak til den øvrige bestyrelse for godt samarbejde i året der gik.

Ved valget til bestyrelsen udtrådte Ole Crumlin-Pedersen, og i stedet valgtes Tinna Damgaard-Sørensen.

Erling Bondesen

Formandsberetning på generalforsamlingen den 9. april 2001

Året 2000 - 2001 var for Historisk Samfund vel hvad man må betegne som et normalt arbejdsår. Med hensyn til samfundets aktiviteter var året helt normalt med to møder i efteråret og to i foråret, hvoraf det ene med generalforsamling.

Efter generalforsamlingen sidste år d. 22. maj causerede *fhv. laboratoriechef Lars Okholm* om "Danmarkshistoriens årstal uden problemer", hvor vi præsenteredes for mange hidtil ukendte og morsomme talmæssige sammenhænge i historien.

Lørdag den 30. September gik Historisk Samfunds traditionelle sommertur til Nordøstfyn, hvor vi som det første punkt besøgte Ladbykirken i sin høj, der jo for nylig har gennemgået omfattende sikringsarbejder til bevaring af det usædvanlige fund. I Kerteminde mødtes vi med *museumsdirektør dr. phil. Erland Porsmose, Kertemindeegnens Museer*, som derefter var guide gennem det gamle Kerteminde - en tur spækket med anekdotiske oplysninger om den spændende gamle by, der iøvrigt fejrede sit 650-års byjubel. Efter en solid frokost på Thornø Hotel var hele eftermiddagen helliget en tur op gennem Hindsholm halvøen med de mange godser og velbevarede landsbyer og hvor vi i Mesinge besøgte en imponerende kulturhistorisk samling af bl.a. redskaber, tilvejebragt af en lokal landarbejder, men nu under Kertemindeegnens Museer. Turen endte med en forfriskende gåtur i det smukke landskab ved Fyns Hoved.

Mandag den 16. oktober afholdtes ordinært aftenmøde med *rigsantikvar Steen Hvass*, der talte om rigets antikvariske tilstand - en spændende aften, hvor tilhørerne indviedes i nogle af de kommende års indsatsområder indenfor arkæologi og historie på et overordnet landsplan.

Den 7. november arrangeredes et aftenbesøg i de kongelige repræsentationslokaler på Christiansborg, hvor den meget omtalte fødselsdagsgave til dronningen, Professor Bjørn Nørgaards historiske gobeliner blev forevist under

kyndig vejledning. Da arrangementet var begrænset til kun 50 deltagere og da der efter annonceringen meget hurtigt var overtegnet, lykkedes det at gentage arrangementet - og så denne gang fuldttegnet - nu her den 21. marts.

Den 19. februar afholdtes et ordinært møde, hvor aftenens foredragsholder var *museumsinspektør Alan Hjort Rasmussen, Fjordmuseet i Jyllinge*, der talte om "Roskilde Fjord - Kultur og Natur", et emne hvor man fik lejlighed til at nyde godt af foredragsholderens omfattende viden indenfor et område som mange netop individuelt har et forhold til.

Historisk Samfund har som tidligere omtalt indgået en aftale med Roskilde Museumsforening, om at de to foreningers medlemmer vederlagsfrit kan deltage i de gensidige foreningers ordinære mødeaftener. Ordningen gælder således ikke de respektive foreningers sommerture - der jo i forvejen på et tidligt tidspunkt efter annonceringen er overtegnede - og naturligvis generalforsamlingerne. Ordningen har fungeret for en del møders vedkommende, men ikke optimalt, hvor skylden mest skal lægges på Historisk Samfund, der modsat Museumsforeningen ikke har en nær så regelmæssig udsendelse af mødeindkaldelser. Det kan der naturligvis rådes bod på, og det skal derfor i de kommende år tilstræbes at vi får annonceret så betids, at alle de ordinære møder kan blive til bedste for begge foreningers medlemmer.

Som sædvanligt har Historisk Samfund i samarbejde med Folkeuniversitetet i Roskilde kunnet tilbyde medlemmerne deltagelse Folkeuniversitetets kurser til reduceret pris. Senest er der - på trods af et skuffende ringe antal tilmeldinger - gennemført et kursus i læsning af gotisk håndskrift ved lektor Knud Prange, Historisk Institut, Københavns Universitet. Jeg kan herfra berette, at det er en utrolig personlig tilfredsstillelse at stave sig igennem en kongelig bevillingsskrivelse fra 1567 og have forstået dens indhold og samtidig lært den kongelige skriverkarls grafiske særheder at kende.

Bestyrelsen anser publikationsvirksomheden som Historisk Samfunds vigtigste, ikke mindst fordi det er den af vores aktiviteter, der sætter sig blivende spor. Med dette beretningsår ophører perioden med Roskilde Bys Historie bind 2 og 3 som årsskrifter.

Med årtusindskiftet og dette at vi nu ligesom skal til at begynde på en frisk, har bestyrelsen besluttet, at der med årsskriftet 2001 vil komme til at foreligge et nyt lay-out og format, som i højere grad møder de muligheder en direkte computer-redigeret tekst giver og ligeledes de hermed øgede illustrationsmuligheder. Det ligger ligeledes i kortene, at de fremtidige årskrifter i nok så høj grad vil blive tematiserede, således som vi allerede i 90'erne praktiserede det med "Besættelsestiden i Roskilde", "De unge jøder i Roskilde Amt 1933 - 1943" og "Musik i Roskilde - fra jødeharpe til festival". Det skal derfor afsløres, at årsskriftet 2001, som er under udarbejdelse og nær sin afslutning, vil omhandle den katolske menighed i Roskilde amt. Det vil være et jubilæumsskrift udgivet i anledning af 100-året for etableringen af den katolske kirke i Roskilde.

Det er ligeledes besluttet, at der i løbet af 2001 skal udkomme et opdateret register over alle Historisk Samfunds udgivelser, noget der længe har været et stort ønske, da tidligere registre kun har foreligget som dupliserede hefter udarbejdet efter ret forskellige retningslinier og iøvrigt kun rækkende op til 1968. Det nye register vil være en bog som vil afslutte sidste århundredes lay-out stil, er under udarbejdelse og forventes at udkomme i det kommende foreningsår.

I sidste formandsberetning redegjordes for Historisk Samfunds - d.v.s. formandens - uberettigede semi-kriminelle brug af Roskilde Amts våbenskjold på brevpapiret. Denne fadæse iværksatte imidlertid en proces, der førte til at den svenske heraldiker J. Raneke tegnede et våbenskjold til Historisk Samfund, der nu i modificeret sort/hvid udgave med et navnebælte ved Ernst Verwohlt i fremtiden vil pryde Historisk Samfunds brevpapir. Jeg håber at dette noble våbenskjold, der nu har været brugt i en række udsendelser, er faldet i medlemmernes smag.

Det har mellem bestyrelsesmedlemmer flere gange i årets løb været diskuteret, hvor nødvendigt det efterhånden vil være, at bestyrelsesarbejdet på sigt effektiviseres, dels gennem en noget mindre bestyrelse end den nuværende på 13 medlemmer og ikke mindst, hvor nødvendigt det vil være at sikre et generationsskifte, allerhelst gennem en glidende overgang. Den mindre bestyrelse vil nu uden vedtægtsændringer kunne gennemføres og det er mit indtryk,

at de senere års medlemstilgang har skabt muligheder for at rekruttere yngre personer til bestyrelsen. Den slags arbejde kræver motivering og motivering kan under passende betingelser skabes. Det er derfor min agt i de kommende år at gøre forsøg herpå og det er samtidig mit håb, at der vil være yngre medlemmer, der f.eks. ved 'at blande sig' vil give udtryk for en sådan motivering.

Sluttelig skal jeg rette en tak til den øvrige bestyrelse for godt samarbejde i året der gik og hermed overlade beretningen til generalforsamlingens forhåbentlig velvillige behandling.

Erling Bondesen

Formandsberetning ved generalforsamlingen den 23. april 2002

Foreningsåret 2001 - 2002 sluttede sig til de mange såkaldt stille år, hvor arbejdet i Historisk Samfund forløb i sin sædvanlige gænge. Året begyndte ved generalforsamlingen den 9. april, hvor Historisk Samfunds mangeårige formand *fhv. amtsdirektør Ernst Verwohlt* fortalte om hans hobby og forskningsområde: Heraldik - en farveglad kunstart i fortid og nutid.

Foråret bød også på en nyskabelse - en lørdagstur den 19. maj. Den havde form af en spadseretur i Dyrehaven ved Ledreborg Slot hvor *fhv. direktør i Fredningsstyrelsen Viggo Nielsen* guidede os igennem "Det historiske og antiquariske Academia Peripathetica" - et af oplysningstidens mest stor-slåede parkprojekter. Desværre var tilslutningen begrænset, idet der kun var mødt 10 personer. Der blev således ikke brug for den lejede megafon.

I forbindelse med udgivelsen af årbogen for 2001, der omhandlede "Den katolske kirke i Roskilde 1901 - 2001" udarbejdet af Henrik Denman, afholdtes på jubilæumsdagen den 8. juni en reception i den katolske præstegård, hvor bogen præsenteredes. Årbogens nye udformning blev godt modtaget og er blevet rost fra forskellig side.

Årets sommerekскурsion var fuldttegnet til den størst mulige bus d.v.s. 72 personer - en dobbeltdækker, hvilket skulle vise sig at afstedkomme problemer ved passagen af Vejle by. Turens mål var Jelling, hvor det nye museum og kirken besås, samt naturligvis højene, hvis udgravningshistorie blev gennemgået. Turens faglige leder var *museumsinspektør Michael Andersen fra Nationalmuseet* - der undervejs fortalte om Nationalmuseets rådgivende arbejde i forhold til landets kirker. Ved et par stop på den lange køretur foreviste han et par landsbykirker - på Fyn Bellinge Kirke med de omfattende kalkmalerier blev demonstreret. Ikke mindst var demonstreringen af den noget usædvanlige restaurering og istandsættelse af Vrigsted Kirke øst for Vejle en oplevelse, der gav anledning til en livlig diskussion. Under turen underholdt formanden traditionen tro med be-

mærkninger til landskabsformernes geologiske mangfoldighed.

Efteråret bød på et foredrag af *lektor dr.phil. Dan Charlie Christensen, Roskilde Universitetscenter* om nedskydningen af et engelsk bombefly ved Kvanløse den 14. februar 1945, om de syv ombordværendes skæbne og de fem overlevendes flugt gennem vore velkendte egne, de tre nåede via Sverige til England mens de to endte i tysk krigsfangenskab.

Ved mødet den 26. november talte *professor Ole Crumlin-Pedersen, Marinarkæologisk Forskningscenter* om 10 års marinarkæologisk frontforskning i Roskilde og om planerne om og mulighederne for en eller anden form for fremtidig forbliven i Roskilde for dele af dette dynamiske og efterhånden verdenskendte forskningsmiljø.

Ved mødet den 4. februar talte *journalist Henrik Denman* om Martin A. Hansen og det sakrale landskab, hvor digterens historiesyn og hans aldrig for alvor publicerede tanker om de kultiske levn i landskabet og disses udsagn om de ikke-skrevne historiske sammenhænge blev gennemgået.

Medlemmerne af Historisk Samfund har i årets løb været inviteret til at overvære Roskilde Museumsforenings fire foredrag og nogle af Museumsforeningens medlemmer har omvendt haft mulighed for at overvære Historisk Samfunds møder. Desuden har vi traditionen tro kunnet tilbyde medlemmerne to af Folkeuniversitetets kurser til favørpris d.v.s. - 30% Det ene kursus omhandlede "Roskildes Historie fra 1800" og det andet var om "Historie i arkivalier - forskning i landsarkivets samlinger". Hvorvidt dette stadig vil kunne lade sig gøre vides ikke på nuværende tidspunkt, men det kan næppe være anderledes end at den voldsomme reduktion af statsstøtten til Folkeuniversitetets undervisning i det mindste vil få konsekvenser i form af prisstigninger.

Det er min fornemmelse at interessen for historiske og arkæologiske emner i dagens Danmark er så stor som nogensinde. Om årsagerne hertil er det vanskeligt at udtale sig. Er det fordi vi lever i en brydningstid og den historiske identitet dermed antastes og artikuleres? - eller er det fordi det overvældende medieudbud med bl.a. historisk indhold skærper interessen? Vi må konstatere, at de aktive medlemmer i Historisk Samfund så helt overvejende er pensioni-

ster. Er dette fordi medborgere med gråt hår som reaktion på tidens turbulens herigennem søger berigelse i deres otium? Bestyrelsen, der iøvrigt endnu i aften har en gennemsnitsalder på 65 år, er indstillet på ved vore arrangementer at imødekomme denne aldersprofils behov. På den anden side må det også være opgaven at tiltrække yngre som medlemmer således at et generationsskifte kan finde sted. Det vil ske gennem endnu forsøg med lørdagsture eller lignende arrangementer og med flere mødeaftner, således at der vil blive tre arrangementer om efteråret og tre om foråret foruden sommerturen.

Med disse ord overlader jeg denne beretning til generalforsamlingens behandling.

Ved valget til bestyrelsen udtrådte Rikard Dahl-Nielsen, Helge Nielsen og Michael Teisen. Nyvalgte blev Ulla Fraes-Rasmussen, Eva Tønnesen, Henrik Denman og Hans-Christian Eisen.

Erling Bondesen

*Fra Historisk Samfunds
ekskursion til Jellinge
den 29. september 2001.
Museumsinspektør
Michael Andersen (t.v.)
foredrager om kalk-
malerierne i Bellinge Kirke.*

Formandsberetning ved generalforsamlingen den 28. april 2003

Foreningsåret 2002 - 2003 som afsluttes med denne generalforsamling var atter et af de stille arbejdsår, men dog alligevel med en række arrangementer, der som jeg har forstået blev til særdeles gode oplevelser for medlemmerne.

Det begyndte på sidste generalforsamling, hvor *museumsdirektør Niels Knud Liebgott, Rosenborg Slot* fortalte om "Rosenborg og den vævede krig", om Christian Vs gobeliner, som nu igen er blevet ophængt i tronsalen på Rosenborg Slot efter i lange tider at have været udstationeret på Christiansborg. Det var et utroligt inspireret og humorspækket foredrag, hvor Niels Knud Liebgott afslutningsvis inviterede Historisk Samfund til et senere arrangement på Rosenborg.

Sommerudflugten gik atter til Fyn, men denne gang med de store godser og gårde som hovedtema. Først besøgte vi Holckenhavn Slot, hvor vi fik en grundig og indholdsrig rundvisning bl.a. i det berømte kapel og i riddersalen. Derefter besøgte vi ekskursionen Danmarks største sten - Damestenen - ved Hesselager, hvor formanden foretog om stenen og folkeovertroen knyttet hertil samt bestræbelserne for at bestemme stenens sande størrelse. Frokosten indtoges på Korinth Kro og bagefter besøgte det nyrestaurerede Brahetrolleborg, hvor *arkitekt Jens Christian Warming* fortalte om bygningshistorien fra det middelalderlige Cistercienserkloster til den nyligt afsluttede restaurering og hvor *direktør Viggo Nielsen*, der i det hele taget havde formidlet Turens private kontakter, fortalte om restaureringens administrative historie. Det var desuden en oplevelse at få lov til at færdes i godsejer Reventlow Mouriers private gemakker, hvor vi oplevede hvor smukt restaureringen gjorde sig som en moderne bolig. Turens sidste punkt var et besøg på den store bindingsværksgård Østrupgård, hvor man i skarp kontrast til Brahetrolleborgs restaurering på den anden side konfronteredes med en privatmands kamp for helt overvejende med egne midler at redde et enestående bygningskompleks.

Den 7. oktober var der ordinært møde, hvor *cand. mag. Janus Møller Jensen, Odense Universitet* fortalte om Vede-mans Laug i Roskilde, det lidet kendte og særprægede mid-delalderlige broderskab.

Den 26. oktober indfrieede vi så Niels Knud Liebgotts in- vitation til at besøge Rosenborg Slot og det blev en ikke mindre oplevelse, idet direktøren ikke bare holdt sig til go- belinerne men faktisk gennemgik alle slottets kongelige samlinger og dette i den grad spækket med anekdoter.

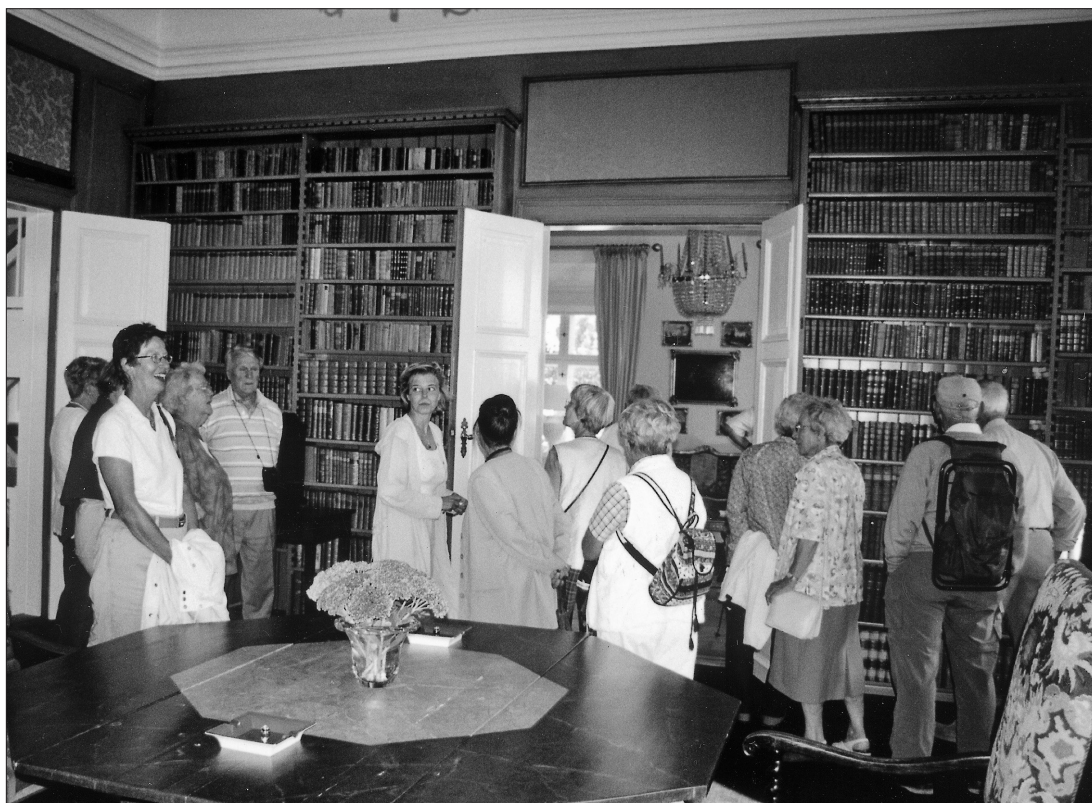
Ved det ordinære møde den 11. november fortalte *lektor Tove Kruse, Institut for Historie og Samfundsforhold, Roskilde Universitetscenter*, om sine mangeårige studier i middelal- derens verdensbilleder og i den samtidige naturvidenska- belige forståelse heraf.

Forårets møder begyndte den 20. januar med et spæn- dende foredrag af *museumsinspektør Svend Åge Tornbjerg, Køge Museum* om fundomstændighederne omkring den store Bjæverskovskat og om de dramatiske begivenheder omkring skattens nedlæggelse i midten af 1200-tallet.

Den 3. marts fortalte *lektor Gorm Bruun Hansen, Roskilde Amtsgymnasium* om "Roskilde Kathedralskoles studenter mellem 1812 og 1850 - et strejftog på denne baggrund i in- stitutionshistorie, lokalhistorie og danmarkshistorien". Det var et spændende tidsbillede af undervisningens vilkår og om den uddannelsesmæssige situation i landet.

Foruden disse vore egne arrangementer har Historisk Samfunds medlemmer været indbudt til Roskilde Muse- umsforenings møder, i alt 4, og som tidligere år har Histo- risk Samfunds medlemmer også i det forløbne år haft mu- lighed for at følge et par af Folkeuniversitetets kurser med særligt historisk relevant indhold. Det er bestyrelsens håb at vi på trods af de stærkt forringede vilkår for Folkeuni- versitetsundervisningen stadig vil kunne benytte os af sådanne tilbud omend blot til en noget øget pris.

Det er en hovedhjørnestein i Historisk Samfunds arbejde at udgive et årsskrift. Det har fundet sted siden 1910 med meget forskellig stil og forskelligt indholdsmæssig vægt- ning. Årsskrifterne indeholder en kalejdoskopisk samling af artikler fra den begejstrede lokalhistoriske skribents eg- ne fund og kæpheste til fagfolkenes specielle oversigter med henblik på begivenheder og personer i Roskilde Amt. Der er talrige originale arkæologiske rapporter og der

*Fra Historisk Samfunds tur
til Fyn den 14. september
2002. De private gemakker
på det nyrestaurerede
Brahetrolleborg besøges.*

er de specielle historiske oversigter formidlet af professionelle historikere. Bestyrelsen har besluttet at udgive et registerbind over denne mangfoldighed og dette er under udarbejdelse ved Arkivar Eva Tønnesen og Kaj Ørhøj. Det var meningen at dette bind sammen med en fremstilling af Historisk Samfunds egen historie og om publikationsvirksomheden skulle have været årbogen for 2002. Dette viste sig imidlertid ikke at kunne lade sig gøre. Alligevel fik medlemmerne en Årbog i form af Børge Dahls smukke - næsten bibliofile - bog om Håndværkets, Handelens og Industriens udvikling indtil 1848. Der er tale om et restoplag af dette fine - desværre lidet udbredte - skrift, udgivet i anledning af Børge Dahls gamle firma - Ledreborg Tømmerhandels 50 års jubilæum. Det er min opfattelse - ikke mindst efter tilkendegivelser fra medlemmer - at dette historisk relevante skrift i høj grad klæder rækken af Historisk Samfunds udgivelser, og jeg vil gerne hermed takke Børge Dahl for hans generøse tilrådighedsstillelse.

Årbogen for 2003 er under udarbejdelse og den bliver - uden at der her skal røbes noget om indholdet - også en

særlig udgivelse. Endelig kan jeg også nævne, at Årbogen for 2004 - under redaktion af Hans Christian Eisen - er på skinner og under skrivning. Her kan jeg tillade mig at røbe temaet, nemlig den politiske historie i Roskilde Amt.

Med disse ord overlader jeg denne beretning til generalforsamlingens behandling.

Ved generalforsamlingen udtalte formanden nedenstående mindeord:

For 14 dage siden modtog jeg meddelelse om at Tove Jensen den 12. april pludselig og stille var død. Tove Jensen blev 73 år og var siden 1989 medlem af Historisk Samfunds bestyrelse og røgtede samvittighedsfuldt og nidkært den vigtige funktion som samfundets kasserer. Det var ikke blot som en "almindelig foreningskasserer", men det var som en økonomichef, der igennem årene - ikke mindst med den store udgivelse af Roskildes Histories tre bind - forvaltede endog store midler. Ved siden af det økonomiske fungerede Tove Jensen også som en skattet sekretær for Historisk Samfund og var her de siddende formænd til stor støtte. Hun kendte de fleste af Historisk Samfunds 450 medlemmer og havde direkte personlig kontakt til mange, ikke mindst fordi tilmeldelser til ekskursioner og betalinger og klager altid gik over Toves telefon - og det blev ikke bare til en opringning, nej en lang hyggelig menneskelig snak var det almindelige. Hun har trofast igennem årene været til stede ved og med sit smittende humør taget del i alle Historisk Samfunds arrangementer. Det er næsten ikke til at forstå, langt mindre at akseptere at Tove ikke er her mere. Må jeg bede forsamlingen rejse sig idet jeg udtaler et æret være Tove Jensens minde.

Erling Bondesen

Formandsberetning ved generalforsamlingen den 19. april 2004

Foreningsåret 2003 - 2004 kunne udadtil synes som et af de sædvanlige rolige år med møder og ekskursioner og et årsskrift. Dette er imidlertid ingenlunde tilfældet, idet jeg som formand må indrømme, at det har været et af de mere - i gåseøjne - hektiske år. Dette skyldes, at Historisk Samfund efter den mangeårige kasserer Tove Jensens død umiddelbart før sidste års generalforsamling måtte igennem en reorganisering af dele af bestyrelsesarbejdet, der bl.a. indebar overgangen til en ny bankforbindelse, overgang til ny medlemsregistrering og dermed udsendelse af opkrævninger og mødemeddelelser. Begyndervanskeligheder, der bl.a. af sikkerhedsmæssige grunde skyldtes en sammenkøring af to medlemskartoteker, har desværre medført tilfælde af ulemper for medlemmerne - dog mest tidligere medlemmer, der fejlagtigt blev genregistreret.

Nu ser det imidlertid ud til, at nyordningerne fungerer godt og tilfredsstillende også set fra kassererens side. Dorte Jensen - der i sit daglige arbejde jonglerer med Finansministeriets gigasummer - har nu sat et funktionelt computerbaseret system i drift.

Et andet forhold, der set fra formandens stol har bidraget til årets som nævnt lidt hektiske karakter har været, at Tove Jensens mangartede sekretariatsbetonede funktioner nu har måttet varetages af formanden. Det har krævet en tilvænning, der nu også - forhåbentlig - er overstået.

Allerede på sidste års generalforsamling indledtes foreningsåret med et levende og detailrigt foredrag ved *formanden for Hvalsø Lokallhistoriske Forening Bent Godtfredsen* om Åstrup Gods historie fra middelalderligt koster til den nutidige stiftelse for officersenker og "uægte" efterkommere af Fr.VI.

Bent Godtfredsens foredrag var et oplæg til en lørdags-eftermiddagstur, som fandt sted den 10. maj og som først gik til Tadre Mølle, hvor *centreleder Søren Moses* fortalte om og demonstrerede møllen i drift. Derefter var vi på Åstrup Gods, hvor *stiftsforvalter K. Albrechtsen* myndigt og mor-

somt fortalte om bygningerne og godsets nuværende situation. Vi fik derefter lov til frit at gå rundt i de smukke rum og betragte de mange historiske billeder og genstande. Jeg skal sent glemme Hr. Albrechtsens bemærkning:"- og er der en dør der er lukket, så luk den op !" Den siger en hel del om det spændende besøg. Endelig besøgte vi under *Bent Godtfredsens* ledelse Soderup Kirke med bl.a. gravmonumenter knyttet til Åstrup. Det er mit indtryk, at denne form for mødeaktivitet som vi forsøgsvis indførte i 2002, falder i mange medlemmers smag. Tilslutningen - en 65-personers busfuld - og de udtalelser der faldt under turen, tyder også herpå.

Sommerens hovedaktivitet blev en ekskursion på tværs af Skåne den 13. september. Turen var planlagt af to bestyrelsesmedlemmer - *museumsinspektør Ulla Fraes Rasmussen* og *formanden*. Med en dobbeltdækket bus startedes kl. 8 fra Roskilde og over den nye Øresundsbron, hvor der fra bussen fortaltes om Saltholm og øens historiske rolle. I Sverige var første lokalitet den smukt beliggende tidlige domkirke, Dalby Kirke, med et enestående middelalderligt inventar. Kirkens bygningshistorie blev gennemgået. Herefter besøgte det smukke barokke herregårdsanlæg i Øvedkloster med kirke og imponerende Lindealleer. Derefter kørtes over herregården Bjarsjølagård, med de middelalderlige kalkbrud og -ovne, til Christinehov herresæde, hvor der spistes middag. I umiddelbar nærhed ligger det historiske industriområde for udvinding alun og jernvitriol ved Andrarum, hvor især alunudvindingen af de fossilførende skifre kunne studeres. Herfra kørte vi igennem det storbakkede istidslandskab ud til Østersøkysten ved Hoväng med en storslået kystnatur, en flot dysse og adskillige bautastene. Ikke langt syd herfor kom vi til Kivik, hvor vi fik lejlighed til at komme ind i det imponerende og berømte store bronzealder-gravanlæg med dekorerede fliser i den bevarede kiste. Turens sidste lokalitet var den lidet kendte men store og rigt udstyrede valfartskirke viet til Olav den Hellige i Olufs Kyrka. Under hele turen kommenteredes landskabets vekslen fra Saltholm over grundfjeldshorstone til Østersøkysten og det geologiske grundlag blev omtalt.

Efterårets møder omfattede den 3. november et foredrag af *lektor Knud Prange, Historisk Institut ved Københavns Uni-*

versitet om "Lokalhistorien og Rigshistorien", som efterfulgtes af en levende diskussion.

Som en slags 'afsløring' af årbogen om Roskilde Domkirke afholdtes den 15. december et møde i Domkirken, hvor det var meningen at bogens forfatter *Domkirkehistorikeren cand. mag. Anette Kruse* skulle supplere bogen ved at fortælle om nogle nyere opdagelser i kirken i forbindelse med åbningen af en af pillegravene. Samtidig kunne de fremmødte få et eksemplar af bogen, hvilket jo ville spare en del forsendelse. Imidlertid var bogen blevet færdig så tidligt, at udsendelser og udbringning allerede inden mødet var afsluttet. Samme dag som mødet i Domkirken skulle finde sted måtte Anette Kruse desværre ringe afbud, lydeligt belastet af en slem influenza. Det var derfor enestående, at *tidl. menighedsrådsformand civ. ing. Ove Engholmer*, beredvilligt sprang til og fortalte det meget store antal fremmødte (små 100 personer) om kirkens bygningshistorie, idet han med sin stavlygtes lyskegle udpegede de forskellige spændende bygningstekniske træk.

Forårets første møde den 3. februar var med *museumsinspektør Ph.D. Jens Ulriksen* som foredrag om hans bog *Anløbspladser, besejling og bebyggelse i Danmark mellem 200 og 1100 efter Kristus*. Det blev en spændende beretning og dokumentation ikke mindst om arkæologisk metode.

Det andet møde afholdtes den 2. marts og var henlagt til Nationalmuseet, hvor *overinspektør Michael Andersen* førte de fremmødte gennem Vikingetid og tidlig Middelalders samlinger med særlig henblik på udstillede genstande fra Roskilde området og han fortalte levende om disses særlige museumshistorie og rolle i de nationale samlinger.

Som nævnt omhandlede årbogen for 2003 Roskilde Domkirke. Før sommerferien henvendte Anette Kruse sig til formanden og foreslog et samarbejde om udgivelsen af den nye bog, som hun var i færd med at skrive. Det ville både lette økonomien og sikre bogens udstyr, hvis Historisk Samfund på forhånd ville aftage 650 eksemplarer til kostpris. Efter et par møder med Domkirkens administration var en aftale på plads, hvorefter Historisk Samfunds eksemplarer af bogen ville udkomme i en særlig indbinding og med særlig påskrift. Jeg synes denne årbog føjer sig pænt ind i rækken af Historisk Samfunds publikationer og jeg fornemmer ud fra tilkendegivelser fra adskillige med-

lemmer, at bogen er faldet i de flestes smag som een man nok alligevel ville have anskaffet sig.

Det var ellers meningen at den tidligere omtalte registerbog over Historisk Samfunds publikationer fra 1910 til 2000 skulle have været udkommet i dette foreningsår. Store dele af registrene er allerede udarbejdet, men de resterende er desværre p.g.a. sygdom endnu ikke blevet færdige. Der er dog nu håb om at bogen i løbet af det kommende år vil kunne blive udsendt ved siden af den traditionelle årbog, som er under redaktion ved aftenens foredragsholder *lektor Hans-Christian Eisen*.

Jeg skal hermed overgive denne beretning for foreningsåret 2003 - 2004 til generalforsamlingens forhåbentlig velvillige behandling.

Erling Bondesen

Fra Historisk Samfunds tur til Åstrup Gods den 10. maj 2003. Centerleder Søren Moses foredrager ved Tadre Mølle.

